7
سلسلة المقالات والردود
على
الشبهات والمسائل في الحكم والتحاكم
صدام الأثري
مركز الفرسان

بسم الله الرحمن الرحيم

# ފިހުރިސްތު



* * *

> ވަސަތީ ޤާނޫނު ގެނުވާ އެއިން ބުނެވިދާނެ ކަމަކީ ކުރުމަކީ
> ބާރަށް ބަރުދަސް މުޖުތަމަޢު ބަދަލު ކުރުމަކީ ކުރިމަތި އެއަށް
> ބުއްދިވެރި ހަމަ ބާރުލި ބަޔަކަށް ބައިވަރުކުރުން
> -ޝައިޚު އަބޫ ޤައިޤަރު އަލްޢާޞިމީ-

## މުތަރުޖިމުގެ ބަސް

ﷲ ބާވައިލެއްވި ދީނާ ޒިޔާދަކޮށް ބުނެވުނުކުރުވިޔަ -އެކަން ހުއްދަކަމަށް
ބަޔާނުކުރާ ހިނދުކަ އަދި އިއްތިޔާރުގެ އެއާ ޖަމާއަތުންކުރާހިނދުކަ-
އުއްމަތުގެ ސަލަފުންނާއި އިލްމުވެރިންގެ އިޖްމާއުން ދީނުން ބޭރު ނުވާ
ކުރާ ކުޑުރުއްކަން އަހަރުމެން އިސްތިވާ ގެނައި ސިޔާސީހަރަކާތުގައި ވާނީ
ބިދްޢަތާއި ބިދުޢަތުން ބާވައިކުރުމަށް. އެއާއިއެކު ބިދްޢަތީ ބިދުޢަކާރުން
ޝާމި ފިއިން އިސްލާމީ ސިޔާސަތު ބޭ ކުރަނިވަރުގައި ދީން ހަމަ އެއްކަލަ
ވަސަތީ ޤާނޫނުތަކެވެ. ނުވަތަ ޝަރުޢީކުރުމުވެ. ޝަރުޢީކުރުމުން ދީނުން
ބޭރުވާ ބާޒު ކުރުނުވަސީ ހިސާބު ކޯން ގަބޫލު ކުރާ ޝަރުޢީކުރުން
މީގެ ހަބަރުވަސް ސިޔާސީގައި ބާރާސްކުރުވާފައިވާނެވެ.

ދެންފަހެ الله ގެ ޝަރީޢަތާ ޚިލާފަށް ވަސްވާހީ ޤާނޫނުތަކާއި ހުކުމް، އެއީ އަނިގަބަހުން ޙަމަލުކުރާ ޤާނޫނުއްލިޔަސް، ނުވަތަ ފަތުވާއެއް ބޭފުޅަކައި ދީފި ތަޢުލީމުދީން އެއަށް ބަލާފައިވާ ޤާނޫނުއްލިޔަސް، ނުވަތަ ކަނޑައަޅާފައިވާ އެއްބައިކުރުމަށްވިޔަސް، ނުވަތަ އަމިއްލަ ހަވާނަފްސުގެ އެދުންވެރިކަމެއް އެހުރިހާ ބުރަވަރިޔާފަސް ހަމަ الله ބާވައިލައްވާ ގޮތާ ޚިލާފަށް ހުކުމްކުރުމާ ބޮޑުކަމެއްކަމެވެ. މިއިން އެއްވެސް މުސްލިމަކަށް މި މަސްއަލައިން ބޭރުވެ އިސްތިސްނާވާން އެއްގޮތް ނުދެވެ. ހުކުމާއި ތަފާތުވާ މަސްއަލައިގެ އަސާސާއި އަސާސްތަކެއް އެނގި، ސަލަފުންގެ ބަސްފުޅުތަކެއް ހުރި ބަލައިލީ މިހާރު ކަމަކަށްވެދާނެއެވެ. މިކުރުމުގައި މިގޮތަށް ޤާނޫނުހެދުމުގެ މުޅިކުރުމުން ބޭޒު ކުރަރާކުރުގައި ބޮޑުކަމާ އިމާނު ކުރެއްވުމުގެ ތިޔާގަމުން ޝަރުޢު އަބު ޖަހުލަތު އަރުޒަޙަލީ ދައުލަތާ އިޚްލާ ޙައްޤުކުރެވެ.

وبالله التوفيق.

* * *

## ޝައިޚު އަބޫ ޢުމަރު އަލްޢުތައިބީ - وفقه الله وثبته - ލިޔުއްވާފައިވާ:

### ﷲ ބާވައިލެއްވި ގެރާ ޒިޔާރަތް ބުރާދަރުންގެ މައްސަލާގައި އިލްމީ ވެރިޔާގެ ރައްދުދިނުން

الحمد لله والصلاة والسلام على رسول الله وعلى آله وصحبه ومن والاه، أما بعد:

އިމާމު ވެރިޔާގެ ރަސްމީ ސަރުކާރުގައި (الحكم في الأمير وغير الأمراء على السواء) "އަމީރާގެތު އަދި އަމީރުން ނޫން އެހެން މީހުންނާމެދުވާ ބުރާދަރީ އެއްގޮތަށް" މިސްރުޚީގައި އަދިސްކުރައިވެއެވެ:

"ސުވާލު: އިބްނު ތައިމިއްޔާގެ ބަސްފުޅު:

(وكل من حكم بين اثنين فهو قاض سواء كان صاحب حرب أو متولي ديوان أو منتصبا للاحتساب بالأمر بالمعروف والنهي عن المنكر حتى الذي يحكم بين الصبيان في الخطوط فإن الصحابة كانوا يعدونه من الحكام.)[1]

މާނައީ: "ދެމީހުންގެ ދެމެދުގައި ބުރާދަރީ ކޮންމެ މީހަކު ޤާޟީއެކެވެ. އެއީ ހަނގުރާމައިގެ މައްސަލަ ހުންނަ ޙާކިމުއްޔާއަށް، ނުވަތަ ދީވާނަކާ

[1] مجموع الفتاوى: 170/18

ހަވާލުވެވެގެން ހުންނަ މީހާވިޔަސް، ނުވަތަ ހުރަސްކުރާ އަމުރުކުރު ނުބައިކަން ނަހީކުރުމުގެ ވަޒީފާ ހަވާލުވެވެގެން ހުންނަ މީހާއިވިޔަސްވެއެވެ. އެކަންނޭގެ ކުޑަކުދިންގެ މެދުގައި އަޅުގަނޑުމެންގެ (އެންމެ ރަނގަޅީ ކާކު) ރަސޫލުﷲ މީހާވެސް، ތަހެ ސަބަބުން އެސްވެސް ބަލަދުނާމަށް ރަސޫލުﷲ ރަސޫލުންގެ ބޭނުންކުރިއެވެ." މިއެވެ.

ބައެއް މީހުން ބުނެއެވެ: "އެކަމުގެ މައްޗަށް ބަލާނަމަ، އަމިރުގެ ރައްޔިތުގެ އަދި އަމީރު ނޫން އެހެން މީހުންގެ ރައްޔިތުވެސް ރަސޫލުﷲ ހަމަ އެއްގޮތަކަށެވެ."

(ހިލާލު ތަރުޖަމާ ބުނެއެވެ) ތަރުޖަމާ: الحمد لله: ސުބުޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ މީހާ މަތިގައި މީހުން ބުނަން ބާރުންވާ ތަޢުރީފެވެ: "اللّٰه ބާރަކާތްލައްވާ ކާމިލް ހެޔޮ ފަރާތަކުން ރަސޫލުﷲ ބާރުވާ ކަޑަވެރިން ކަރުދާސްތަކެއް؛ އެހެން ކަރަބެއްނެތި ބާރުވެރިކަމެއް ފާރިޖުވިއްޖެ ކަމުގައިވިއަސް އެއްޗެއް މީހުންގެ ޙައްޤު ﷲ ބާރަކާތްލައްވާ ގާތް ހާޟިރުވާ އެއްޗެއް އަމުރެއް ނަގާފައިގެ މައްސަލަ ނުވަތަ އަނެއްކާ މައްސަލަ ރަސޫލުﷲ ކަންމަ މީހާ ކަމަށްވާކަމަށެވެ."

މިއީ ތަރުޖަމާ ތަޢުލީމެވެ. އެއީ އަނަގަނޑު ކަރުކަރުބަކަށެވެ:

**ފަރާތްތަކީ:** ހިނގާދާނެ ބޭރުވެ، އަދި ދުވަހާ ހަވާލުވެގެން ހުންނަ މީހާ، އަދި އަމުރު މަދުރަސާކުރަން ބަދަލު މީހާ، އަދި ކުޑަކުދިންގެ މެދުގައި ޙުކުމް ޢަމަލު ކާކު ރަސޫލުﷲ މީހާ، އަދި އަނަގަނޑު މިސްކީނުންގެ

މިދުވަހު ޑިމޮކްރަޓިކް މީހުން، އަދި ޑިމޮކްރަސީއަށް މީހުންނަށް ގޮވާ ނަޞޭހަތުގެ މިހާ؛

މިމީހުން އެމީހުން މިސްކީނުންގެ ދުވަހު ސިޔާސީ ހިންގާ، އެމީހުން

މީހުންގެ ދުވަހު ޑިމޮކްރަސީ ނިޒާމް، މަޖިލިސްތަކުން ޤާނޫނުތަކަށް (ދީނާ)

ހުކުމްތަކުން ޝަރީޢަތް ނުހަނު ދެއްވާ. ހުއްޓުމަށް، އެހެނދުވަހު އެންމެ

ބޮޑުގޮތުގެ ކަލާމް: އެކަން ފަހަރެއްގައި އިންސާފު ނުލަތުގެ އަމިއްލަ

އެދުރުކަން ޖަހާލައި، ނުވަތަ ޝަރީޢަތް ހިލާފުކުރުން، ނުވަތަ އެހެނެއް ގޮތް

ސަތަބަތަކަށް ޖަހާލައި الله ގެ ޙުކުމާ ހިލާފަށް ޑިމޮކްރަސީއެވެ. އެއީ ޝަރީޢަތް

ގެއިރުގެން، އަދި ޝަރީޢަތް ފުރިހަ، ގަބޫލުކުރުމާ ޚިލާފު، އެއަން

ޙަވާލުކުރުމެން ދިނުމާއި ގަބޫލުކުރެވެ.

**ދަލީލަކީ:** الله ތަޢާލާގެ ބަސްފުޅު: ﴿وَمَنْ لَمْ يَحْكُم بِمَا أَنْزَلَ اللهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ﴾

މިއީ މިސްކީނުންގެ ދުވަހު ޑިމޮކްރަސީން ފާސްކުރާ ޤާނޫނުތަކެވެ. އެގޮ

ތަކަކީ އިންސާނާ އެންމެ ނަފްސާނީ ކަރާ އަމިއްލަ ފާސްކުރާ ކަންކަން

ނުވަތަ ނުކުރެވޭ!! ތަނަށް ބޮޑު ވާހަކަ، އިޖްތިހާދު ތިރީކަރަނަ ކަންކަމެވެ.

**ތިންވަނަ:** މިސްކީނުންގެ ދުވަހު ދުށަސްދުނިޔާގައި ފަހިސާރާކަމް،

މިސްކީނުންގެ ޤާނޫނުއަސާސީގައި ޑިމޮކްރަސީ މިހާ -އަމިއްލަކަމުގައި ނުވަތަ

ޤާނޫނުއަސާސީގައިވީ ހަމަ- ޝަރީޢަތް ޙުކުމްތަކުން ޑިމޮކްރަސީއަށް ހިފައި،

ޝަރުޢު ފުރިހަމައި އެއަށް ތަޢާރުދުވާ މަސްދަރުތަކުގައި ހަދާ، އެއީން ޑިމޮ

ހޯދާ އަދި ޙުކުމްކުރާ އެއްޗެއްނަގުމުގައި ހަދައިދިނަމަ؛ މިއަހަރުގެ ސަބަބުން އޭނާ ކާފަރުވާނެއެވެ.

ހަތަރުވަނައީ: އިޖްތިހާދުކޮށްގެން ޝަރީޢަތާ ޚިލާފަށް ޙުކުމްކުރާ ޤާނޫނީ އަހަރުމެން ފަރަޟުކުރަމެވެ. މީނާއަށްވަނީ ޙުކުމު ލިބިގެންނެވެ. އަމިއްލަ އެދުމަށް ނުވަތަ ޤާބިލުކަމުގެ ސަބަބުން އެހެން ޙުކުމްކުރާ މީނާއަށް ޙުކުމެއް ނުލިބޭނެއެވެ.

ފަސްވަނައީ: ކަލޭމެން ތިޔަބުނަނީ: ހުއްދަކޮށް އިސްތިހްޒާއުކުރާ މީހާ އެންމެ މެދުގައި ކުޑަކުރެއްގެ އެހެންނަމަވެސް ކާފަރުކުރާކަމަށްވެއެވެ. ވެދުނީ ހިތުންނީ ޤާނޫނު ޙުކުމްކުރާ މީހާ؛ ﷲ ގެ ޙުކުމާ ޚިލާފަށް ޙުކުމްކުރުން ހުއްދަކޮށްދިޔާ ކަލޭމެން އޭނާ ކާފަރުކުރަންހެއްޔެވެ؟!" މިއެވެ.

(މިރިސާލަތުން އިމާމު ތައްޔާރުގެ ބަސް ނިމުނީއެވެ.)

* * *

## އަރަބިން (އަރަބި: އައްލާ ޤަދުރު އަލްހިލާލީ) ބަސްމަލާ:

ފައްސާލީގެ މަދުރަސާއި އެހެންވީމާ، الله ބާވައިލެއްވި ގޮތާ ހިލާފަށް ހުކުމްކުރާ މީހާ، އޭނާގެ އަމިއްލަ އެދުމަށް ތަބާވެގެން ހުކުމްކުރާނަމަ އޭނާ ކާފަރު ނުވެއެވެ. އެއީ ބިދުޢަތު ދީނީ މައްސަލަތަކުގައި އެހެން ހުކުމްކުރިޔަސްމެއެވެ. ނަމަވެސް މިއަދުގެ އޮޅުވާލެވުމަކާ ޤާނޫނުތަކުގައި ދިޔަ، އެހެން ގޮތްގޮތުގައި ނަސޭހަތްތެރިވާ އެކިބާވުން އޭނާ ކާފަރުވާނެއެވެ!

އެހެންކަމުން އޭނާގެ ގޮތުގައި ކާފަރުވާނެ ޒުއިންބަރީ: ދިއުން ނުވަތަ ޤާނޫނުއާއި ގާތްގައި ހުރިހާވެ. ދީން އޭނާ އެބޭނާ އިލާޤާކުރުން ވާޖިބުކުރާމީގެ ވަހަކައިން ބަޔާނެރު، އެއީ ހަމަ الله ބާވައިލެއްވި ގޮތާ ހިލާފަށް ހުކުމްކުރާ ގޮތުގެ މިހާރުގެދިނެވެ ތަސައްވަރުކުރަނީވެ. އެންމެ މައްސަލައާމެދު އޭނާގެ އަމިއްލަ ހަވާ ނަފްސުގެ އެދުމަށް ހުކުމްކުރާ މިހާރުގެ، ހުކުމް އެކުލާ މުސްލިމު މައްސަލަ އެހުކުމް ވާޖިބުކުރުން މަޖުބޫރުކުރާވެއެވެ.

އެއިން ޢިލްމު ފައްސާލީގައި ވާޖިބުކުރަނީ އަމިއްލަ އެދުމަށްވާތީ އެކަމާއިގެ ބާވައިލެއްވި ގޮތަށް ހުކުމްކުރާ މީހާ ކާފަރުކުރެއެވެ. އެހެނީ އަމިއްލަ އެދުމަށްވެސް الله ފިލުވައި އަޅުކަންވީ ދިމާއަށްކުރުމާއި ވެދާން އައްސަކަވެ.

الله ވަޙީގާ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿أَفَرَءَيْتَ مَنِ ٱتَّخَذَ إِلَـٰهَهُۥ هَوَىٰهُ وَأَضَلَّهُ ٱللَّهُ عَلَىٰ عِلْمٍ﴾[الجاثية:23]

މާނައީ: "އެމީހާގެ އަމިއްލަ އެދުމަކީ ޢާންމާގެ އިޙްތިރާމުގައި ހިފެހި، އަދި އިޚްލާޞުގެ މަތީގައި (އޭނާ ހުރި ހާލު) اللّٰه އޭނާ މަގުފުރެއްދުވި މީހާ ތިބާއަށް ފަހެ ފުރުސަތުދެއްވާ..."

އެހެންވީމާ ޒާހިރު ޖަމާޢަތަކަށް ބުރަކަށް ވަޒަންކަރަން ފެނުނީ، އަމިއްލަ ހިތާހަމަޖެހުމުގެ އެދުންތަކަށް ޖަމާޢަތްހަމަގައި، ބުރަށް އަދި ވަޒަންއަޅަމުގައި ނުވީ ކީއްވެހެއްޓެވެ؟

(އަޝްޢަރީކަމީ: ޖުޒްއީ ޚަވާރިޖުގައި ވަނީ) އުޞޫލާއި އާދަކާދައިން އުނިގަނޑުވާކަމުވެސް ހަމަ ޝުޢޫރުތަކުގެ ގޮތުގައި ޝުޢޫރުކުރާނެ ކަމަށް ފަދައިންނެވެ. އެމީހުން ރިޝްވަތު ތަބައްރުކާވާގޮތުން އުނިގަނޑުވާ، އަދި އެހެންދެގޮތް އަނިޔާވާއި ބޭއިންސާފު ޖައްސަރުން ބޭނުންވާ ކާރުވާ މިހާރަކާ އެމީހުންގެ ގޮތަށް ދާ ޤާނޫނު، އަސާސީގެ ގޮތުން ބަލާއިރު: ޝަރުޢާ ޒިޔާރަތްތަކާ ޒާހިރުން އަޅުކަމަކާ، ދީން ނުބެހޭ ގޮތަށް މުސްލިމު އެއިން ބުރާވު ނުކުތާ މިހާރަކުގެ ނަބިއްޔުގެނަމުގައެވެ. މިއީ ފުރަތަމަ ވަޤިޢާއެވެ.

## ދެވަނަ ވަޤްރަޔީ:

(ޙުކުމްގެ މައްސަލާގައި) ކާފަރުކުރުމުގައި އެއަށް ބަލާ މަންހަޖަކީ ޚަވާރިޖުންގެ ކަމުގައި ހެދުމަކީ އަޅަން އުފައްދާފައިވާ ބަހެކެވެ. އެހެން ބުނާ މީހުން އޭގެ މައްޗަށް ގެންނަ ކޮންމެ ދަލީލެއްވެސް، އެމީހުން ކާފަރު ނުކުރާ ބުރުހާނެއްވެސް އޭގެ ތެރެއަށް ހަމަ ވަދެގެންދާގޮތަށް ގޮތުގަ ނުވެއެވެ. އެމީހުން ފައްރާޖު الله ތަޢާލާގެ މިބަސްފުޅު: ﴿وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ﴾ މިއިން ދަލީލުދެއްކުމަކީ: އެންމެ މައްސަލައެއް ނުވަތަ ދިނަ މައްސަލަތަކެއްގައިވެސް ހަމައެކަނި ޙުކުމަށް ތަބައެވެގެން ޙުކުމްކުރާ މީހުން މުޢާތަމަދު ވަދެގެންދާ ކަމެކެވެ. އެއާއެކުވެސް އިމާމު ފައްރާޖު އަނާ (އެބަހީ: ޚަވާރިޖުންގަޔާ ގާނޫނުނަކަށް ނުބަލާ އެކަމަކު ހަމައެކަނި ޙުކުމަކީ ޙުކުމްއަކާ މިހާ) ކާފަރެއް ނުކުރެއެވެ. ފަހެ ޢާއްމުގެ ޖާހިލުން އެމީހާ ނުކުރާނީ ކޮންބަޔަކުންތޯ؟

ދެންފަހެ ބުނެވިއްޖެނަމަ: "ބަލަ ކާފަރުންވެސް ތިޔަ އާޔަތް ފާސްކޮށްފައިވަނީ ކޮޅަށް ކުފުރަނަވެ. އެއީ އިބްނު ޢައްބާސްގެ ތަފްސީރުން ދަލީލުދައްކާއިގެންނެވެ. އެހެންވީމާ ހުއްދަކުރާ މީހާއި، ކުރިބަލައިވީ އިންކާރުކުރާ ދެކެވޭބަސް މީހާ ކަލާމުން އެއީން ނުބެހޭ ވަކި ކޮންބައެއްތޯ؟"

ބުނެވޭނެއެވެ: (އިޖްމާޢުވެވި ޚިލާފުވުމެއް ނުވާ) ފާފައެއް ހުއްދަކުރާ ކޮންމެ މީހަކީ ކާފަރެކެވެ. މިއީ އޭނާގެ އާރިޔަލް ނިންމާލި ކޮށް ސުވާލަށްވާ ޖަވާބުދެވެ. އިސްލާމުގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރެއިން އެބައި ބަޔަކުވަނީ، މިއާޔަތަށް ހަވާލާދީގެން ވެރިން ކާފަރުކުރަން ތަކުފީރުކުރައްވާ އާދަބައިކަމަށް ވިދާޅުވެފައެވެ:

- **އަބުލް މުޒައްފަރު އައްސަމްޢާނީ (489ހ) އެކަލޭގެފާނުގެ ތަފްސީރުގައި ވިދާޅުވިއެވެ:**

(وَاعْلَم أَن الْخَوَارِج يستدلون بِهَذِهِ الْآيَة، وَيَقُولُونَ: من لم يحكم بِمَا أنزل الله فَهُوَ كَافِر، وَأهل السّنة قَالُوا: لَا يكفر بترك الحكم)[2]

މާނައީ: "ދަންނާށެވެ! ޚަވާރިޖުން މިއާޔަތުން ދަލީލުނަގައެވެ. އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ: 'الله ބާވައިލެއްވި ގޮތަށް ހުކުމް ނުކުރާ މީހާއަކީ ހަމަ ކާފަރެކެވެ. އަދި ސުންނަތުގެ އަހުލުވެރިން ބުނެއެވެ: (الله ބާވައިލެއްވި ގޮތަށް) ހުކުމްކުރުން ދޫކޮށްލުމުން އޭނާ ކާފަރުނުވާނެއެވެ!" މިއެވެ.

- **އިބްނު ޢަބްދުލް ބައްރު (463ހ) އައްތަމްހީދުގައި ވިދާޅުވިއެވެ:**

(وقد ضلَّت جماعةٌ من أهلِ البِدَع من الخَوارِج والمُعتزِلةِ في هذا الباب، فاحتجُّوا بهذه الآثارِ ومِثلِها في تَكفيرِ المُذنِبين، واحتجُّوا من كِتاب اللَّه

[2] تفسير السمعاني: 42/2

بآياتٍ ليسَتْ على ظاهِرِها، مِثل قولِهِ عز وجل: ﴿وَمَنْ لم يَحْكُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ﴾)[3]

މާނައީ: "ބިދުޢާގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރެއިންނާ ޚަވާރިޖުންނާއި މުޢުތަޒިލީންގެ ބައިގަނޑެއް މިބާބުގައި މަގުފުރެދިގެން ދިޔައީއެވެ. އެގޮތުން ފާފަވެރިންނާމެދު ކުފުރުގެ ބަސް އައިސްފައިވާ އަޘަރުތަކުން އެމީހުން ހުއްޖަތް ދެއްކިއެވެ. އަދި الله ގެ ފޮތުން އޭގެ ބޭރުފުށުގައިވާ ގޮތަށް މާނަ ނުނެގޭ އާޔަތްތަކަކުން ހުއްޖަތްދެއްކިއެވެ. އެއީ މިސާލަކަށް މިފަދަ އާޔަތްތަކެވެ: ﴿وَمَنْ لم يَحْكُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ﴾[المائدة: 44] " الله ބާވައިލެއްވި ގޮތަށް ޙުކުމްނުކުރާ މީހުން ދަންނައެވެ، އެމީހުންނަކީ ހަމަ ކާފިރުންނެވެ." މިއެވެ.

- **އަލްޖައްޞާޞު (370ހ) އަޙްކާމުލްޤުރްއާންގައި ގެނައެވެ:**

(وَقَدْ تَأَوَّلَتْ الْخَوَارِجُ هَذِهِ الْآيَةَ عَلَى تَكْفِيرِ مَنْ تَرَكَ الْحُكْمَ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنْ غَيْرِ جُحُودٍ لَهَا...)[4]

---

[3] التمهيد: 390/10

[4] أحكام القرآن للجصاص: 4 / 94

މާނައީ: "ޚަވާރިޖުން މިއާޔަތް ތަފްސީރުކުރާ ގޮތަކީ، އިސްލާމްދީނުގައި ﷲ ބާވައިލެއްވި ގޮތަށް ހުކުމްކުރުން ދޫކޮށްލާ މީހާ ކާފިރުވެގެން ދިޔައީއެވެ!" މިއެވެ.

● **އަލްޝާޠިބީ (790ހ) އަލްއިޢުތިޞާމުގައި، އަދި އަލްއާޖުއްރީ (360ހ)** އަލްޝަރީޢާގައި **(ސަލަފުގެ ބަސް ޖަމާޢަތުގެ އަރިހުން)** ވިދާޅުވެއެވެ:

(وَمَا يتبع الحرورية من المتشابه قول الله عز وجل: ﴿وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ﴾ ثُمَّ يقرؤون معها: ﴿ثُمَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ﴾، فَإِذَا رأوا الإمام يحكم بغير الحق، قَالُوا: قَدْ كفر)[5]

މާނައީ: "ހަރޫރީން (ޚަވާރިޖުން) ތަބާވާ މުތަޝާބިހު އާޔަތްތަކުގެ ތެރޭގައި: ﷲ ޢައްޒަ ވަޖައްލަގެ މިބަސްފުޅުވެއެވެ: ﴿وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ﴾ "ދެން އެމީހުން އެއާއެކު (އެމާނަކުރަން ބޭ ކިޔަވަކަން ދައްކަން) މިއާޔަތް ކިޔަވައެވެ: ﴿ثُمَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ﴾ ދެން އެމީހުންނަށް ވެރިޔާ ޙައްޤާއި ޚިލާފަށް ހުކުމްކުރާތަން ފެނިއްޖެނަމަ އެމީހުން ބުނެއެވެ: އޭނާ ކާފިރުވެއްޖެއެވެ!" މިއެވެ.

---

[5] الشريعة للآجري: 341/1، الاعتصام للشاطبي: 2 / 692

## ● ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ (728ހ) މިންހާޖުއް ސުންނާ (131/5) ގައި ވިދާޅުވެއެވެ:

(وَهَذِهِ الْآيَةُ مِمَّا يَحْتَجُّ بِهَا الْخَوَارِجُ عَلَى تَكْفِيرِ وُلَاةِ الْأَمْرِ الَّذِينَ لَا يَحْكُمُونَ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ. ثُمَّ يَزْعُمُونَ أَنَّ اعْتِقَادَهُمْ هُوَ حُكْمُ اللَّهِ.)[6]

މާނައީ: "މިއާޔަތަކީ الله ބާވައިލެއްވި ގޮތަށް ޙުކުމްނުކުރާ ވެރިން ކާފިރުކުރަންވެގެން ޚަވާރިޖުން ނަގައިގެން ހުއްޖަތް ދައްކާ އާޔަތެކެވެ. ދެން އެޚަވާރިޖުން އެކުރި އިޖުތިހާދު (އެބަހީ: الله ބާވައިލެއްވިގޮތަށް ޙުކުމްނުކުރާ މީހާ ދީނުން ބޭރުވާ ކާފިރުވެގެންވާކަމަށް ކުރި އިޖުތިހާދު) އެއީ (އެވަގުތު މީހުންނާމެދު) الله ގެ ޙުކުމްކަމަށް އެމީހުން ދައުވާކުރެއެވެ!" މިއެވެ.

## ތިންވަނަ ފަޤްރު:

ޚުރުގެ ޖަމާޢަތްތަކުގައި ފާޅުވި (ރައްޔިތުން އަޅުން ގަދަބާރުން) ބޯކޮށް ނެގުމަކީ ޚާއްޞަކޮށް ހަދައިގެން ހަމަ الله ބާވައިލެއްވި ގޮތާ ޚިލާފަށް ކުރުމުން ބުނެވުނެވެ. އަދި ޚާރިޖީން ނުދަރާ މީހުންނަށް ވެރިމީ ޚުރޫޖުވެ ދައްކާއެވެ. އެއާއެކު ޚާރިޖީން ނަގާ ފިކުރުގެ އިޖުތިހާދަކީ އަހުލުފިރިން ކާފަރު ނުކުރަށްފައެވެ.

[6] منهاج السنة: 131/5

ހިއްސާވެ ބައިވެރިވެގެންވާ އަނިޔާތަކާމެދު ޝައިޚުލް އިސްލާމް ތިރުއްމު ރިސާލާވަނީ އޮނިގެންނެވެ. އެތަތަރިންގެ ބަނޑުޔާ ޗާނގީޒްހާނާއި، ހަދިވެއްޔާ ގަނޑުތަކުގެ އަސްބާބުން އޮވަނީ ފާރިސީއާއި ޔާސިޤުގެ ޝަރީޢަތުގެ ހަދާފައިވެއެވެ. އަދި އޮތުން އެއްބަސްވާ މުސްލިމުން ބަދަލުކުރި، އަދި ޒިކްރުކުރާ މުސްލިމުން އަދަބު ބޭނުންވާތީއެވެ. އެއާއެކުވެސް (އިލްމުގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރެއިން) އެކަކުވެސް އެމީހުން ކާފަރު ނުކުރެއެވެ.

## ހަޔަރުވަސަ ދަލީލު:

- **ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ (728ހ)** މިންހާޖުއް ސުންނާގައި ވިދާޅުވިއެވެ:

(وَلَا رَيْبَ أَنَّ مَنْ لَمْ يَعْتَقِدْ وُجُوبَ الْحُكْمِ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ فَهُوَ كَافِرٌ، فَمَنِ اسْتَحَلَّ أَنْ يَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا يَرَاهُ هُوَ عَدْلًا مِنْ غَيْرِ اتِّبَاعٍ لِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَهُوَ كَافِرٌ ; فَإِنَّهُ مَا مِنْ أُمَّةٍ إِلَّا وَهِيَ تَأْمُرُ بِالْحُكْمِ بِالْعَدْلِ، وَقَدْ يَكُونُ الْعَدْلُ فِي دِينِهَا مَا رَآهُ أَكَابِرُهُمْ، بَلْ كَثِيرٌ مِنَ الْمُنْتَسِبِينَ إِلَى الْإِسْلَامِ يَحْكُمُونَ بِعَادَاتِهِمُ الَّتِي لَمْ يُنْزِلْهَا اللَّهُ سبحانه وتعالى، كَسَوَالِفِ الْبَادِيَةِ، وَكَأَوَامِرِ الْمُطَاعِينَ فِيهِمْ ، وَيَرَوْنَ أَنَّ هَذَا هُوَ الَّذِي يَنْبَغِي الْحُكْمُ بِهِ دُونَ الْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ.

وَهَذَا هُوَ الْكُفْرُ، فَإِنَّ كَثِيرًا مِنَ النَّاسِ أَسْلَمُوا، وَلَكِنْ مَعَ هَذَا لَا يَحْكُمُونَ إِلَّا بِالْعَادَاتِ الْجَارِيَةِ لَهُمُ الَّتِي يَأْمُرُ بِهَا الْمُطَاعُونَ، فَهَؤُلَاءِ إِذَا عَرَفُوا أَنَّهُ لَا يَجُوزُ الْحُكْمُ إِلَّا بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَلَمْ يَلْتَزِمُوا ذَلِكَ، بَلِ اسْتَحَلُّوا أَنْ يَحْكُمُوا بِخِلَافِ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَهُمْ كُفَّارٌ، وَإِلَّا كَانُوا جُهَّالًا.)[7]

މާނައީ: "އެއްވެސް ޝައްކެއް ނެތްގޮތުގައި الله ތަޢާލާ އެކަލާނގެ ރަސޫލާގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވި ގޮތަށް ހުކުމްކުރުން ވާޖިބުވެގެންވާކަން ގަބޫލުނުކުރާ މީހާއީ ފަހެ ކާފިރެކެވެ. ފަހެ الله ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗަށް ތަބަޢުވުމުގައި އިންސާފާއި އަދުލުވެރިކަން ކަމުގައި ފެންނަ ގޮތަކަށް މިސްކީނުންގެ ގޮތުގައި ބާވައިލެއްވުން **ހުކުމްކުރާ އިސްލާމްދީނާއި ދިމާލު ފަހެ ކާފިރެކެވެ.**

އެހެނީ އަދުލުވެރިކަން ބާވައިލެއްވީ ހަމައެކަނި ދީނާ ދެމެދު އެއްވެސް އުމުރުތަކުގެ ނަމުގައެވެ. ފަހެއެކަމުގައި އިއްތިފާގު ދީނުގައި އަދުލުވެރިކަމާ ޙިލާފުވާ ބަހުން ދޫކުރެވޭ ހުކުމްތަކުގެ ވެރިކަމެވެ.

ޤުރްއާން، އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގެ ނިޝާނެއް ވީއެވެ. ބަޔަކު ބަލަހައްޓާ الله ތަޢާލާ ބާވައިލެއްވި ނަމާ އުމުރުތަކެއް ފަހަރެއް ބާވައިލެއްވިއެވެ. އަދި ރަސޫލުގެ ދީނުގެ ޙުކުމެއް އެކަމާ ޚިލާފަށް، އުމުރުތަކާ ގުޅޭ...

[7] منهاج السنة: 130/5

ކިޔަމަންވެވޭ މީހުންގެ އަމުރުތަށް ފުދަދިނުންނެވެ. އަދި ޤުރްއާނާއި ސުންނަތުގެ ފިޔަވައި އެއެއްޗެކުން ބުނެވުނުކަމުން ޤަރާރުން އެއްޗެއްވެސް މީހާގެ އަމުރުން ދެކެއެވެ. ކުރަޔަކު މިއެވެ.

ފަހެ މިސްކީނުންގެ ތެރޭއިން ގިނަބަޔަކަށްވުރެ އިސްލާމްވެވޭގެންނެވެ. ނަމަވެސް މިއާލަ އެމީހުންގެ ބަސްތިރާ މީހުން އަމުރުކުރާ ހިނގަހިނގާ ހުންނަ ހަރާމްކަމަކުން މެނުވީ އެމީހުން ބުނާ ނުކުރާށެވެ. ފަހެ ﷲ ބޭރުއިހެއްޓެވި ޝަރީކު ކުރުވީ ބުނެވުނުކަމުން ރައްދުވެވޭން ނަފާކަނާކަން މިހިނގުންކަން އުނގިއްޗަކަށް؛ ދުނިޔެވެސް އުޅުން އެއަށް ބޯދާނާ ވާޖިބު ނުވޯއްޗަކަށް؛ ކިޔެއްމަ، **ﷲ ބޭރުއިހެއްޓެވި ޒާތް ޒިކުރުކަން ބުނެވުނުކަމުން ހިއްދަރަކާތް ބަރާބަރުކުރުމަކަށް** ފަހެ އުފުލުމަށް ކަލަރުމުސްމަރެ. އެއްސުންނަތް އުފުލުމަށް ޤަހިބުންވާގެއިއެވެ." މިއެވެ.

➢ **އަހަރެން (އެބަހީ: އަހަށް ޤަބުލުކުރަ އަދުލުވެރިވި) ބުނަމެވެ:** ރަސޫލުގެ ކިޔާބެ ޙަދީޘާތަކަކީ ބުނެވޭ ޙަދީޘް ދާ މީހުން ކާފިރުކުރުމުގައި ބަޔަކަށްޓަކާ ނުކުޅެއި އިސްލާމްދާރިކަން ހިއްދުކުރުނިކުރުމުގައި އެކަށީގެން ކަތްކަށްގެއްސި ގޮތް ދެކެބަރުނެވެ. އެއީ ހަމައެކަށް މުޤާރަނާކުރާ ބުނެވޭ ޙަދީޘް ދިޔުންކުރުގައި ކަތްކަށްގެއްމީވެ. އެޙަދީޘާތަކާ ބަޔާނާގަތް ބޭރުއިރު ޙައްޤާނާގުޅިވ، އަދި އެހެން ތަބަރާވޭ ޤާނޫނުތަކާ ކަމުގައި ބާރުގައިއެވެ. އެތަކެއް ތިރާވިފައި ނުވާތީވެ އެއިން ކުރާ އަސާސަށް ނުތެވެ.

- **ޝައިޚު އަބްދުލް ލަޠީފު ބިން އަބްދުއް ރަޙްމާން އާލުއް ޝައިޚު (1293ހ)**، މިންހާޖުއް ތައުސީސްގައި ވިދާޅުވެއްޖެ:

(وإنما يحرم التحكيم إذا كان المستند إلى شريعة باطلة تخالف الكتاب والسنة، كأحكام اليونان والإفرنج والتتر وقوانينهم التي مصدرها آراؤهم وأهواؤهم، وكذلك سوالف البادية وعاداتهم الجارية. فمن استحل الحكم بهذا في الدماء أو غيرها فهو كافر. قال تعالى: ﴿وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ﴾، وهذه الآية ذكر فيها بعض المفسرين: أن الكفر المراد هنا كفر دون الكفر الأكبر، لأنهم فهموا أنها تتناول من حكم بغير ما أنزل الله، وهو غير مستحل لذلك، لكنهم يتنازعون في عمومها للمستحل، وأن كفره مخرج عن الملة.)[8]

މާނައީ: "ޙުކުމްތެރިކަމުން ޙަރާމްވަނީ ޤުރްއާނާއި ސުންނަތާއި ޚިލާފުވެގެންވާ ޝަރީޢަތަކަށް ބަރޯސާވާ ކަމުގައިވާނަމައެވެ. ގުރީކު ޙުކުމްތައް (ޔޫރޮޕީ) އާއި ފަރަންޖީންނާއި ތަތާރުންގެ ޙުކުމްތަކާއި އެމީހުންގެ އަމިއްލަ ރައުޔުތަކާއި އެދުންތައް މަސްދަރަކެއްކަމުގައި ހަދާފައިވާ ޤާނޫނުތަކުން ޙުކުމްކުރާނަމައެވެ. ހަމައެފަދައިން ބަދްވުން ހިސާބުގައި އޫރަ

---

[8] منهاج التأسيس: 71/1

އާދަކާދަތަކާއި އިހުގެ ގޮތްގަނޑުތައް ފަދައިންނެވެ. ފަހެ ތަތާއި އެނޫން
ކަންކަމުގައި މިބަޔަކީން **ހުކުމްކުރުން ހުއްދަކުރާ ހަލާލުކުރާ މީހާ ކަށް**
**ކާފަރެކެވެ.** الله ތަޢާލާ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ: ﴿وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ
فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ﴾ މިއާޔަތުގައިވާ ބަޔާން ކުރައްވާފައިވާ ހުކުމުކުރުމަކީ
ގެރިގައި: މިތަންގައި މުރާދުކުރެއްވިގެންވަނީ ކުފުރު ބޮޑު ނުވަތަ އާދީ ކަންތައްގައިވާ
(ކުދި ކުފުރު) ކުފުރެވެ. އެހެނީ (އެގޮތަށް ކުދި ކުފުރުކަމަށް ވާނަމަކުރުމިވި)
އެބޭކަލުންނަން ކަޅުމީ މިއާޔަތުގައި الله ބާވައިލެއްވި ގޮތަ ހިލާފަށް
ހުކުމްކުރާ އިސްތިޙްލާލް ހުއްދަކުރާ ނުކުތާ ބަލާ އެކަންކުރާ މީހާވެސް
ޝަރީޢަތާމެދު ހަގަފަށް. ހަމަވެސް ހުއްދަކަމަށްގޮސް (الله ބާވައިލެއްވި ގޮތާ
ހިލާފަށް ހުކުމް) ކުރާ މީހާއަށް އެއާއިމެދު އަޅުގަނޑުމެންގާތުގައި އަދި އޭނާގެ
ކުފުރު މިއަޅިފައިން ބޮޑުކުފުރެވެ ކޮށްފައިވާނެވެ ހިލާފުވާ ނުވެއެވެ."
މިއެވެ.

➢ **ޝަރަޙަން (އިބްނު: އަބޫ ޢަބްދުﷲ އަލްޤުރްޠުބީ) ބުނެފައެވެ:** އެއާއިބާ
އެއާއިމެދު ބަލާފައިވާ ޤާނޫނު ހަދާ މިހާރު މައްސަލަ އެކަކާއިމެދު ހުއްޓުވިފައި
ދުވަސްތަކުގެ.

- ބިއުޕާލީ ހަސަން ޚާން (1307ހ) ބަޔާންކުރިއްވޭ:

(الحكام ملزمون بأن يحكموا بالكتاب والسنة، وأما الحكام من أهل الرياسة والدولة، فحكمهم – أيضاً- حكم هؤلاء في إمضاء الأوامر والنواهي بما أنزل الله، وهو الكتاب المنزل من السماء على الرسول صلى الله عليه وسلم والحديث المنزل من قلب الرسول ولسانه على الأمة ولكن فسد الزمان فساداً بالغاً، وظهر الشر في البر والبحر بما كسبت أيدي الناس؛ فلا يوجد واحد في ألف من الولاة والقضاة وأهل الفتوى يحكم بذلك أو يعرفه أو يعلمه بل أكثر الرؤساء تابعون للفرق الضالة، لا يجدون بداً من طاعتهم في الحكم الطاغوتي، والقضاء الجبتي وإن كان بعضهم عالماً بما أنزل الله والآية الشريفة تنادي عليهم بالكفر، وتتناول كل من لم يحكم بما أنزل الله، اللّٰهُمَّ إلا أن يكون الإكراه لهم عذراً في ذلك، أو يعتبر الاستخفاف أو الاستحلال؛ لأن هذه القيود إذا لم تعتبر فيهم، لا يكون أحد منهم ناجياً من الكفر والنار أبداً.)[9]

[9] الدين الخالص: 208/3

ވާނައީ: "ޤުރްއާނާއި ސުންނަތަށް ހުކުމްކުރުމަށް ބާރިވުންނަށްވަނީ
ތާޢިތުވުގެންނެވެ. ދެންފަހަ ރިޔާސަތާއި ދައުލަތުގެ އަހުލުވެރިންގެ
ތެރެއިންވާ ހާކިމުން (ވެރިން)، ފަހެ الله ބާވައިލައްވާ ގޮތަށް އަދުލުވެރިކަމާއި
ސަރީހަށް ތަންފީޛުކުރުން ހިންގުމުގައި އެމީހުންގެ ހުކުމްދަޔާވެފައި ހަމަ މުއުމިނުންގެ
ހުރުމެވެ. އެއީ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ގެ މައްޗަކަށް އުޅުން
ބާވައިލައްވުނު ފޮތާއި، ރަސޫލާގެ ހިކްމަތާއި ދުލުގުން އުއްމަތުގެ މައްޗަށް
ބާވައިލައްވުނު ހަދިޔާވެވެ.

ސަރަވަސް ޢަދާލަތްވަނީ ނުހަނު ބޮޑަށް ފަސާދަފަތުރައިއެވެ. އަދި މިސްކީނުކަމުގެ
ޢަސްކަރުން ހުރަހެއްގެ ސަބަބުން ކަންތަކުގެ އެއްޗަކާއި ކަނޑުގައި ފަސާދަ
ފާޅުވެއްޖެއެވެ. އެގޮތުން ވެރިންނާއި ޖާހިލުންނާއި ފަތުވާ ދީނުގެ
އަހުލުވެރިންގެ ތެރެއިން ހާކިމުން އެކަކުވެސް އެގޮތަށް ހުކުމްކުރާ ނުވަތަ
އެކަން ދަށް، ނުވަތަ އުނގެނުނުނަތީޖާ މިހާރު ނުވެއެވެ. ޙައްޤަ، ދިނަ
ބޮޑުތަކުވެސް މަގުފުރެދިގެންވާ ފިރުޤާތަކުން ތަބާވެވޭނެއެވެ. ޖާހިލީ
ބާރުގައި، އަދި ޤާނޫނީ ނިޒާމުގައި އެމީހުންނަށް ހިތްހަމަޖެހުން ދީނުން އެރަން
ގޮތަށް އެމީހުންނަށް ނިކުންނައެވެ. އެއީ އޭގެ ތެރެއިން ބައެއް މީހުން الله
ބާވައިލައްވާ ގޮތް ދޫކޮށްލައިފިއެވެ. އަދި ޝަރަފުވެރި އާޔަތުން
އެމީހުންގެ މައްޗަށް ނިޔާ އިއްވަސް ކުރިއަރަފެވެ. އަދި الله ބާވައިލައްވާ
ގޮތަށް ހުކުމްނުކުރާ ކަންދު ވިޔަލުސް ޝާމިލުވެއެވެ. އެއީ އެކަކުގައި
މުޖުތަމަޢު އިޖުތިމާޢުން އެމީހުންނަށް ހުކުރުއްލުކުރެވޭހަމަ ވެރިވިއެވެ.

ނުވަތަ (الله ގެ ހުކުމްފުޅު) އަމަލުކޮށް ދިމާކުރުމުގެ ކަމާ ނުވަތަ
އިސްތިޙްލާލުކޮށް ހުއްދަކުރާކަމަށް ބޭނުމަ ވެސްނުވެއެވެ. އެހެނީ މިހިރަ
ޝަރުޢީސިޔާސަތުގައި އެމީހުންނަށް ނުބައިވެރިއްޖެނަމަ؛ އެއިން އެއްވެސް މިސާލު
ކާފިރުވުމާއި ނަޞަހަތެރިން މިންޖުވާނާކުރުމުގައި އެއްގޮތްކަމަށްވެސް ނުވާނެއެވެ."
މިއެވެ.

- އަދިވެސް **ސިއްދީޤު ހަސަން ޚާން (1307ހ)** ބަޔާންކުރައްވައެވެ:

(حكم الولاة والحكام المكرهين على الحكم بالقوانين الوضعية وأما من لا يقدر على ذلك وهو مكره من جهة المالك، ومقهور في مجاري أمور الممالك، ولا يجد بداً لنفسه ولأتباعه لمصالح هناك ومفاسد في مخالفة ذلك، ولا يستخف، ولا يستحل شيئاً مما أنزله الله، وجاء به رسول الله، فالله أرحم الراحمين، وسيد الغافرين.)[10]

މާނައީ: "ވަޟްޢީ ޤާނޫނުތަކުން ހުކުމްކުރުން މަޖުބޫރުވެގެންވާ ވެރިންނާއި
ހާކިމުންގެ ހުކުމް. ދެންފަހެ އެކަމަކު (އެބަހީ: الله ބާވައިލެއްވި ގޮތަށް
ހުކުމްކުރުން) ކުޅަދާނަވެގެން ނުވާ މީހާ، އަދި އޭނާއީ ރަސްގެފާނުގެ ފުލުހުން
އެކަމަށް މަޖުބޫރުކުރުވި، އަދި މިލްކުވެގެންވާ މީހުންގެ ކަންކަމުގައި، ދަތުރުގައި
މަޖުބޫރުވެފައިވާ މިނިވަންކަމާ، އަދި އަމިއްލައަށް ތަބާ މަޞްލަޙަތުތަކާދި އަދި

[10] الدين الخالص: 208/3

އެކަމާ (ވެރިޔާ އަންގާފައިވާ ގޮތާ) ޚިލާފުވުމުގައިވާ ފަސާދަތަކާއި އާނާގެ ނަފްސާނާއި އާނާއަށް ތަބަޢަވާ ދުނިޔަވީ އެދުމުގެ ނުބައިން ވިދާ، އަދި ﷲ ބާވައިލެއްވި، އަދި ﷲ ގެ ޝަރުޢާ ގެންނެވި އެއްވެސް އެއްޗެއް އޮންނާ ޤަވާޢިދުތަކާ ހިލާފަށް ކުރާ، އަދި (އެއާ ހިލާފަށް ޙުކުމްކުރުން) ހުއްދަކޮށް އިސްތިޙްލާލް ނުކުރާނަމަ؛ ފަހެ ﷲ އީ ޙަރާމްކުރެއްވި ފަރާތެއްކަމާ ވިޝްވާސްކުރާ މުސްލިމުން ފާސިޤުންނާއި ޒާލިމުންގެ ތެރެއިން އުޅޭ ކާފިރުންނެވެ." މިއެވެ.

● ޝައިޚް އިބްނު ބާޒް (1420ހ) ގެ މަޖްމޫޢު ފަތާވާ ވަމަޤާލާތުގައި
ވިދާޅުވިއެވެ:

(من يدرس القوانين أو يتولى تدريسها ليحكم بها أو ليعين غيره على ذلك مع إيمانه بتحريم الحكم بغير ما أنزل الله، ولكن حمله الهوى أو حب المال على ذلك. فأصحاب هذا القسم لا شك فساق وفيهم كفر وظلم وفسق لكنه كفر أصغر وظلم أصغر وفسق أصغر لا يخرجون به من دائرة الإسلام، وهذا القول هو المعروف بين أهل العلم وهو قول ابن عباس وطاووس وعطاء ومجاهد وجمع من السلف والخلف كما ذكر الحافظ ابن كثير والبغوي والقرطبي وغيرهم، وذكر معناه العلامة ابن القيم رحمه الله في كتاب (الصلاة)... من يدرس القوانين أو يتولى تدريسها مستحلا للحكم

بها سواء اعتقد أن الشريعة أفضل أم لم يعتقد ذلك فهذا القسم كافر بإجماع المسلمين كفرا أكبر؛ لأنه باستحلاله الحكم بالقوانين الوضعية المخالفة لشريعة الله يكون مستحلا لما علم من الدين بل لضرورة أنه محرم فيكون في حكم من استحل الزنا والخمر ونحوهما، ولأنه بهذا الاستحلال يكون قد كذب الله ورسوله وعاند الكتاب والسنة، وقد أجمع علماء الإسلام على كفر من استحل ما حرمه الله أو حرم ما أحله الله مما هو معلوم من الدين بالضرورة، ومن تأمل كلام العلماء في جميع المذاهب الأربعة في باب حكم المرتد اتضح له ما ذكرنا)[11]

މާނައީ: "(ވަޟްޢީ) ޤާނޫނުން ހުކުމްކުރުމަށްޓަކައި ނުވަތަ އެހެން މީހަކު އެކަން ކުރުމަށް އިޚްތިޔާރުކުރުމަށްޓަކައި ޤާނޫނު ހިންގާ، ނުވަތަ އިޚްތިޔާރުކުރުމާ ހަވާލުވެގެން އުޅޭ މީހާ އެކަންކުރަނީ الله ބާވައިލެއްވި ގޮތާ ޚިލާފަށް ހުކުމްކުރުން ހަލާލުވެގެންވާކަމަށް އީމާންވެގެންކަމުގައިވާނަމަ، ނަމަވެސް އަމިއްލަ އެދުމުގެ ސަބަބުން، ނުވަތަ މުދަލަކަށް އެދިގެން ތާކު އެކަންކުރުމުން ގޮތްތަކުގައިވާނަމަ؛ ފަދަ މިބައިގެ އަހުލުވެރިންނަކީ ޝަރުޢީ ނުބައިގޮތެއް ޒާލިމުންނެވެ. އަދި އެކުރުންގެ ފާސިޤުކަމެއް ކުފްރާއި އަނިޔާވެރިކަމާއި ފިސްޤުވެސް ވެއެވެ. ނަމަވެސް އެއީ ކުޑަ ކުފުރެވެ. އަދި

[11] مجموع فتاوى ومقالات ابن باز: 2/326-330

ބޮޑު އަނިޔާއެވެ. އަދި ބޮޑު ފިސާދެވެ. އަދި އޭގެ ސަބަބުން އިސްލާމްދީނުގެ ދާއިރާއިން އެމީހުން ބޭރުވެގެން ނުދެއެވެ. **އިސްލާމީ އަޚްލާޤީ ވަނަވަރު**

**ނިކަމެތި ކަމަށް ނިސްބަތްކުރެވޭ މިންވަރެވެ.** އަދި މިއީ އިބްނު ޢައްބާސްއާއި، ޠާވޫސްއާއި، މުޖާހިދުއާއި، ޢަޠާއުއާއި، ސަޢީދުބްނުޖުބައިރާއި ޒައިދުބްނު ޢަސްލަމްއާއި ބަޔަކު. އިބްނު ކަޘީރު ފިކުރުކުރެއްވި ދެބަސް ކަމަށްވެއެވެ. އަދި ޢައްލާމާ އިބްނުލް ޤައްޔިމް "ރިޔާޟުއް ބަސީރާ" ގައި އެވާނަ ފިކުރުކުރެއްވިއެވެ...

އަދި **އެއިން ބުނުމުކުރުން ހުއްދަކުރެއް އިސްތިޢާނަތްކުރާ ބާބު** (ﷲ ބާރުލައްވާ ޙަޤީޤަތާއި ޙަރާމް ކަންކަމުގެ) ޤުރުއާނީ ނަޞްޞާ، ނުވަތަ އެކިއަތުގެ ބަލައިލުމުގެ މިސާލު: އޭނާ ޝަރީޢަތް އެންމެ މާތް އިބްތިދާއުކުރުން އިޖްތިހާދުކުރިހަމަ، ނުވަތަ އެކަން ހުއްޓާލި ނުކުރިހަމަ؛ ފަހަރު މިޔަބައި މީހުންނަކީ މުސްލިމުންގެ އިޖްމާޢުން ބަޔާ ކުޑިކުރުން ކަނޑައެޅިފައިވެއެވެ. އެކަމަކީ ﷲ ގެ ޝަރީޢަތާ ހިލާފުވާކަންތައް ވަކިވާ ޤާނޫނުތައް ބުނާކުރުން އޭނާ ހުއްދަކުރާ ބަޔާކުރާ ސަބަބުން އޭނާގެ ދީނުގައި ޝަރީޢަތާ ބައިގަނޑުގެ ބަޔާކުރާ އެކަކު ނިޔާވެރިކަން ކަމުގައި ހުއްދަކުރުމަކީ މިއިއްލާހުގެ ނުވަތަ ގޮތަށް ބޭއިންސާފު ބަޔާކުރާ އެއްޗެހި އޭނާ ދަރިން ޙަރާމް އިރާދާ ބަޔާނޭކުރާއި ކަޢުބަތު ޙުކުމްކުރާ ހުއްދަކުރި މިފަދަ ބުނުވޭއެވެ. އެކަމަކީ އޭނާ މިފަދަ ހުއްދަކުރާ އިސްލާމީ ޝަރީޢަތާ ސަބަބުން އޭނާވަނީ ﷲ އާއި އޭނާގެ ރަސޫލާ ދެކޮޅަށް، އަދި ގެއްލުވާ

ސުންނަތަށް ދެކޮޅުވެރިވެފައިއެވެ. އަދި އިސްލާމްދީނުގެ އިލްމުވެރިންނަކީ ދީނުން ސަލަފުއްޞާލިޙީން ކަންތައްތަކުން އެނގިގެންވާ ﷲ ބަރަކާތް ލެއްވި ކަމެއް ބަރަކާތްލެއްވުން، ނުވަތަ ﷲ ބަރަކާތްލެއްވި ކަމެއް ބަރަކާތްލެއްވުމީ މިސާލު ކޮންމެ ދިރިއުޅުމެއްގައިވެސް ބައްދަލުވެގެންދެއެވެ. ދުނިޔެއާއި އާޚިރަތުގެ ބާބުތަކުގައި، މަޤާމު ދަރަޖައަށް އިލްމުވެރިން ވެރިކަމާއި ވެރިންނަށް ތަބާވުން ވާޖިބުވާ ކަންތައް ކިޔަމަންތެރިވުމުގެ ރަނގަޅު ސަބަބެއް ކަމަށް ބުނެދެއެވެ." މިއެވެ.

## ފަސްވަނަ ވަޞިއްޔަތު:

1- އަބޫ ހުރައިރާގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ﷲ ގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ:

«عَلَيْكَ السَّمْعَ وَالطَّاعَةَ فِي عُسْرِكَ وَيُسْرِكَ، وَمَنْشَطِكَ وَمَكْرَهِكَ، وَأَثَرَةٍ عَلَيْكَ»[12]

މާނައީ: "ތިބާގެ ދަތިކަމުގައި ތިބާ ދަތި ބާރުގައި، ފަސޭހަކަމުގައި އަދި ތިބާ ހިތާހިތުން ކަމުގައި އަދި ތިބާ ނުރުހޭ ކަމުގައިވެސް،

[12] صحيح مسلم: 1836

އަދި ތިބާގެ މައްޗަށް (ބައްޔަތައް ނުވި ދުނިޔެވީ މުޅިތަކާއި ފައިދާތަކުން) އިސްތިގަނަ ދީފައިނުވިނަމަވެސް އަޑުއަހާ ކިޔަމަންވާށެވެ." މިއެވެ.

➢ ޝަރަޙަ (އުބައިދު: އަބޫ ޢަބުދުއްރަޙްމާން) ބުނުއްވާ: މިސާލަކީ ހާކިމުންނާ ތަނުކޮޅިޔަ: "ތިބާގެ މައްޗަށް އިސްތިގަނަ ކުރިއަށް ނުރާ ދުނިޔޭގެ އަޑުއަހާ ކިޔަމަންވާށެވެ." އުބައި: ދުނިޔަވީ ކަންކަން ތިބާއަށް ނުދީ އެހެންނަމަވެސް އިސްތިކާރު ހުއްޖަތާ ދުނިޔޭގެ ގޮތެއް. ފުރަތަމަ ވަސްޠުގައި ނުވާތާނަކަމަށް: ޙައްޤުތަކުން ނުދީ ވެރިޔާ ދުނިޔެ ބަޔާނު ތަކުރާރުކުރި الله ބަލައިލާތީ ގޮތުން ބިދުޢަތުކުރުގެ ތިރީހަށް ކަމަކީ ނުކުމެ.

2- ބިދުޢަތާ މަރުޙަބާން ދިވާކުރަމުއެވެ:

(يَكُونُ بَعْدِي أَئِمَّةٌ لَا يَهْتَدُونَ بِهُدَايَ، وَلَا يَسْتَنُّونَ بِسُنَّتِي، وَسَيَقُومُ فِيهِمْ رِجَالٌ قُلُوبُهُمْ قُلُوبُ الشَّيَاطِينِ فِي جُثْمَانِ إِنْسٍ. قَالَ: قُلْتُ: كَيْفَ أَصْنَعُ يَا رَسُولَ اللهِ إِنْ أَدْرَكْتُ ذَلِكَ؟ قَالَ: تَسْمَعُ وَتُطِيعُ لِلْأَمِيرِ، وَإِنْ ضَرَبَ ظَهْرَكَ وَأَخَذَ مَالَكَ، فَاسْمَعْ وَأَطِعْ.)[13]

މާނައީ: "ތިމަންކަލޭގެފާނުންނަށް އިމާމުން (ވެރިން) ތިބޭނެއެވެ. އެމީހުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ތެދުމަގުން އުޅުން ނުހަނދާންކުރާނެއެވެ. އަދި

---

[13] صحيح مسلم: 1847

ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ސުންނަތުން ސުންނަތް ނުނަގާނެއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ތެރޭގައި: އިންސާނުންގެ ހަށިގަނޑުގައި ޝައިޠާނުންގެ ހިތްތަކާއި ގޮތަށް ހިތްތަކާ ބަހައިލާގުޅޭ ފިރިހެނުން ތެދުވާނެއެވެ." "އޭ ﷲ ގެ ރަސޫލާއެވެ! އެކަންތަކާ އަހަރެންނާ ބައްދަލުވެއްޖެނަމަ އަހަރެން ހަދަންވީ ކިހިނެއްތޯއެވެ؟" ބަދަލުދެއްވިއެވެ: "ތިބާ އަމީރުގެ އަޑުއަހާ ކިޔަމަންވާށެވެ! އެއީ ތިބާގެ ބުރިކަށިގައި ތަޅާ، ތިބާގެ މުދާތައް އަތުލިޔަސް ވެސް ތިބާ އަޑުއަހާ ކިޔަމަންވާށެވެ!" މިއެވެ.

➤ **އަހަރެން (އެބަޔާ: އަބޫ ޖަޢުފަރު އަލްޒުމަރީ) ބުނަމުވެ:** އެކަލޭގެފާނުގެ ބަސްފުޅުގައިވާ: "އުމުރުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ހިދާޔަތުން ހިދާޔަތް ނުނަގާނެއެވެ." މިއީ އެވެރިންނަށް ޝަރީޢަތަށް ބުރަވާ ނުލަބޭކަމާ ބާޠިލު ބަސްފުޅުލާތޯ. **މިގައި ޤާނޫނު ހުރުމާއި އެހެން ކަންކަންވެސް ޝާމިލުވެއެވެ.**

3- ސަލަމާ ބިން ޔަޒީދު އަލްޖުޢުފީ، ﷲ ގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ގެ އަރިހުން ސުވާލުކުރެއްވިއެވެ:

(يَا نَبِيَّ اللهِ، أَرَأَيْتَ إِنْ قَامَتْ عَلَيْنَا أُمَرَاءُ يَسْأَلُونَا حَقَّهُمْ وَيَمْنَعُونَا حَقَّنَا، فَمَا تَأْمُرُنَا؟ فَأَعْرَضَ عَنْهُ، ثُمَّ سَأَلَهُ فَأَعْرَضَ عَنْهُ، ثُمَّ سَأَلَهُ فِي الثَّانِيَةِ أَوْ فِي الثَّالِثَةِ

فَجَذَبَهُ الْأَشْعَثُ بْنُ قَيْسٍ وَقَالَ: اسْمَعُوا وَأَطِيعُوا، فَإِنَّمَا عَلَيْهِمْ مَا حُمِّلُوا وَعَلَيْكُمْ مَا حُمِّلْتُمْ.»)[14]

މާނައީ: "އޭ ﷲ ގެ ނަބިއްޔާއެވެ! ކަލޭގެފާނު ޚަބަރުދެއްވާށެވެ. އަހަރުމެންގެ ކިބައިން އެމީހުންގެ ޙައްޤު ދިނުމަށް އެދި، އަހަރުމެންގެ ޙައްޤު ނުދީ އެމީހުން މަނާކުރާ އަމީރުންތަކެއް އަހަރުމެންގެ މައްޗަށް ވެރިވެއްޖެއްޔާ ދެން ކަލޭގެފާނު އަހަރުމެންނަށް އަމުރުކުރައްވަނީ ކޮންކަމަކަށްތޯއެވެ؟" ދެން އެކަލޭގެފާނު ފުރަގަސްދެއްވިއެވެ. ދެންވެސް ސުވާލުކުރުއްވުމުން އަނެއްކާ އެކަލޭގެފާނު މޫނު އަނބުރާލެއްވިއެވެ. ދެން ދެވަނަ ނުވަތަ ތިންވަނަ ފަހަރު ސުވާލުކުރުއްވުމުން އަލްއަޝްޢަޘު ބުން ޤައިސް އެބޭފުޅާ ދަމާއިގަންނެވިއެވެ. ދެން ﷲ ގެ ރަސޫލާ ބަދީޗުކުރެއްވިއެވެ: "ތިޔަބައިމީހުން އަޑުއަހާ އަދި ކިޔަމަންވާށެވެ! ފަހެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ވާކަން ކަނަވަރި އެމީހުން އުފުލަން ޖެއްސުން ކަމުގައެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށްވާނީ ހަމައެކަނި ތިޔަބައިމީހުން އުފުލަން ޖެއްސުން ކަމުގައެވެ." މިއެވެ.

➢ **އަހަރެން (އުބަޔީ: އަބޫ ހުނައިދު އަލްޖުޢުފީ) ބުނަމުވެ:** ސަމަހުތާއި ނޯޓް ޗޫގަލި މިސްކީނުންނަށް އެމީހުންގެ ބައްޔަތުގާއް ނުދީ މަނާކުރުމަކީ ﷲ ބާވައިލައްވި ގޮތަށް ހުކުމުކުރުމުގެ ތެރެއިންވާ ކަމެއް ނޫނެވެ. **ކިޔައްލާ،**

---

[14] صحيح مسلم: 1846

# ޤާނޫނު ހަދައިގެން ނުވަތަ ޝަރުޢުކޮށް ކަނޑައަޅައިގެން ވެސް ހަރާމްކުރުމަކީ އެއީ ޝިރުކަށް އެކަން ނުވެސްވާނެތެވެ.

ދަންނާށެވެ! މިބައިމީހުން، ބޭއްދިއަސް ނުވަތަ އަމިއްލަ ޝަހުވަތާއި މިޒާޖަށް ނުވަތަ ސިޔާސަތުތަކުން ހުކުމް ނަގާ މީހުންނާމެދު ޝައިޚުލް އިސްލާމާއި އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިވަރު އިބްނުލް ޤައްޔިމް ވިދާޅުވެފައިވާ ބަސްފުޅުތަކުން ގެނެސް، ދެން ﷲ ބާވައިލެއްވި ގޮތަށް ހުކުމް ނުކުރާ މީހުންގެ މައްސަލަ -އެމީހުން އެކަންތައް ޝަރީޢަތް ނިސްބަތް ނުކުރިޔަސް- އެމީހުންގެ މައްސަލަ ފާހަގައެވެ. އިބްނު ތައިމިއްޔާއާއި، އިބްނުލް ޤައްޔިމް ވާހަކަދައްކަވާފައިވަނީ ބޭއްދި ހުކުމްކުރުމަށްޓަކައިން ބައްދަލުން ނޭނގެ ނަތީޖާއަކީ ﷲ ބާވައިލެއްވި އިސްލާމީ ސިޔާސަތުތަކުގައި ތަބާވުމަށް ޝަރީޢަތުގެ ހަމަ އަސާސްތަކަށްވުރެ، އަދި އަމިއްލަ ރަހަތާއި މިޒާޖާއި ޝުބުހާތަކުގެ ހުކުމްތަކުން އެކީ ﷲ އަށް އަޅުކަންކުރާ ބުތްޕަރަސްތަ ގޮތުގައެވެ. ދަންނަވަން ޝަރުޢީ ނިސްބަތް ނުކުރާ ބާރު، ﷲ ބާވައިލެއްވި ގޮތަށް ހުކުމްކުރުން ދޫކޮށް މީހުންގެ މައްސަލަ ބުނުމުގެ ޤާނޫނުސާޒްކޮށް ނުވެއްޖެނަމައެވެ.

ދެން ބާރީ އުޅޭ: "މިކަން ހަމަޖެހޭ ހުކުމުއާ" ބަހުން ބޭނުން ކުރުވައި އެހެން ކަންތައްތަކުން އެހާ ހުކުމްކުރަން އިސްތިހާރުކުރާ ކަމަށް ފާހަގަވަމުން ނަޒަރު ހިންގާ ބަދުވެ. އެމީހުން ﷲ ބާވައިލެއްވި ގޮތާ ހިލާފަށް ހުކުމްކުރަނީ ބައެއްފަހަރު ކަމުގައި، ނުވަތަ ޝަރީޢަތާ އަސާސާތަކަ

އެއްޗެއްގެ ގޮތުގައި ބިދުޢަތެއް، ނުވަތަ ހައްދުފަހަނައަޅާ ހަރަކާތެއްކަމުގައި
ބިދުޢަތެއް، ނުވަތަ އިސްލާމީ ޝަރީޢަތާ ޚިލާފުވެރިއްސާ ތަޢާރުފުވެ
ފުރުއްމުގެއްސެއް (އެކަމެއްގެއްކަމުގައި) ބަލާ، ނުވަތަ އެގޭ ގޮތުގައި
ކުރުކަމުގައިވާ ދެންނެވިކަން ކަނޑައަޅައިދީ މިހާ؛ ދެން މިސާލަކީ (ޖަޚު)
ކުރުމަށް ވެއްޖެއްޔެވެ.

هذا وصل اللّٰهُمَّ على محمد وعلى آله وصحبه وسلم."

(މިލިސާބުން ޝާއިޢު އަބު ޢަބްދުއްރަޙްމާން ޢަބްދުއްރަޙީމް ބަސް ނިމުނީއެވެ.)

* * *